

Ministerstwo Obrony Narodowej

BMON-WSiW.0503.43.2025
Warszawa, 21 lutego 2025

Pan dr hab. Marcin WIĄCEK
RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na pismo Nr WZF.7043.237.2024.GK/TO z dnia 7 stycznia 2025 r. odnoszące się do artykułu prasowego zamieszczonego na portalu Onet.pl – „Żołnierzom łała się krew z nosa, byli poparzeni, mdleli., Jak saperzy detonowali nielegalne odpady Nitro-Chemu na polskich poligonach” autorstwa E. Żemły i M. Wyrwała, przedstawiam stanowisko w sprawie.

Na wstępie wskazać należy, że Ministerstwo Obrony Narodowej przywiązuje dużą wagę do wszelkich sygnałów o możliwych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu jednostek wojskowych. W tym miejscu jednoznacznie podkreślić należy, że **neutralizacja toksycznych środków pochodzenia wojskowego jest poza kompetencjami i uprawnieniami jednostek wojskowych, w tym wojsk inżynieryjnych i chemicznych**. Na przestrzeni lat 2017-2021 poligonowe obiekty szkoleniowe były udostępniane podmiotom gospodarczym w celu prowadzenia badań i testów prototypów oraz sprzętu i uzbrojenia wojskowego.

Jednocześnie informuję, że postępowanie prowadzi Wydział do Spraw Wojskowych Prokuratury Okręgowej w Krakowie. Sprawa podlega wyjaśnieniu w ramach postępowania prokuratorskiego i z tego względu brak jest możliwości konkretnego odniesienia się do przedmiotowych kwestii.

Żandarmeria Wojskowa pod nadzorem Wydziału do Spraw Wojskowych Prokuratury Okręgowej w Gdańsku prowadziła postępowanie sprawdzające w zakresie wykorzystania poligonu w Toruniu. W jego toku ustalono, że przenoszeniem, przygotowaniem i detonacją odpadów poprodukcyjnych, powstałych w procesie produkcji materiałów wybuchowych w Zakładach Chemicznych „Nitro-Chem” S.A. z siedzibą w Bydgoszczy, **zajmowali się wyłącznie pracownicy tej firmy**. Postępowanie zakończono odmową wszczęcia śledztwa z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynów.

Jednocześnie informuję, że Żandarmeria Wojskowa **nie prowadziła postępowań w sprawie doznania przez żołnierzy uszczerbku na zdrowiu w związku z nielegalnym detonowaniem na poligonach wojskowych odpadów poprodukcyjnych**, powstałych w toku procesu produkcji materiałów wybuchowych w Zakładach Chemicznych „Nitro-Chem”.

Odnosząc się zaś do kwestii przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny służby oraz związanego z tym obszarem zabezpieczenia medycznego na poligonach we wskazanym w piśmie okresie, jak też szerzej w przypadku czynności realizowanych przez żołnierzy saperów, informuję, iż przedmiotowa materia regulowana jest w rozkazach dowódców w sprawie organizacji oraz przeprowadzenia zgrupowań poligonowych, rozkazach dziennych dowódców batalionów oraz poradnikach, programach lub wytycznych wyższych przełożonych na podstawie obowiązujących instrukcji i poradników (m.in. Poradnik metodyczny do szkolenia inżynieryjno-saperskiego Szkol. 894/2014, Prace minerskie i niszczenia Inż. 572/94, Program strzelań z broni strzeleckiej”. Szkol. 857/2012”, Warszawa 2012, MON, Sztab Generalny WP wraz z uzupełnieniem nr 1 do Programu strzelań z broni strzeleckiej 2014).

Ponadto, zabezpieczenie sanitarne podczas przebywania żołnierzy na poligonach regulowane było przepisami normującymi działalność wojskowej służby zdrowia, tj. Instrukcją o zabezpieczeniu sanitarnohigienicznym i przeciwepidemicznym wojska w czasie pokoju, kryzysu i wojny (załącznik do decyzji Nr 53/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 marca 2013 r., Dz. Urz. MON poz. 62).

Aktualnie, zabezpieczenie medyczne jednostek wojskowych realizowane jest zgodnie z Instrukcją o zabezpieczeniu sanitarnohigienicznym i przeciwepidemicznym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (sygn. Zdr. 259/2023) oraz Wytocznymi Dyrektora Departamentu Wojskowej Służby Zdrowia MON z dnia 8 marca 2021 r. w sprawie zabezpieczenia medycznego przedsięwzięć szkoleniowych, szkoleń poligonowych, ćwiczeń wojskowych i innych przedsięwzięć realizowanych przez SZRP.

W zakresie odnoszącym się do problematyki zasad i bezpieczeństwa służby podkreślić należy, że w obszarze tym, obok instrukcji i poradników dotyczących sztuki wykonywania zawodu, zastosowanie mają przede wszystkim powszechnie obowiązujące przepisy prawa, w tym odpowiednie przepisy działu dziesiątego Kodeksu Pracy. Zgodnie z art. 299 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, z późn. zm.) zwanej dalej „ustawą”, przełożeni ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby żołnierzy zawodowych i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Natomiast, stosownie do art. 299 ust. 2 ustawy, żołnierz zawodowy jest obowiązany do przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. W ramach tego obszaru przy realizacji prac saperskich, stosownie do ich rodzajów i materiałów, należy uwzględnić odpowiednie kwalifikacje i przygotowanie zawodowe żołnierzy saperów. Z tego względu duży nacisk kładzie się na odpowiednie wykształcenie tych żołnierzy. Nie bez znaczenia jest również zapewnienie i wykorzystanie odpowiednich środków ochrony, w tym odzieży oraz specjalistycznego sprzętu, właściwe oznaczenie materiałów niebezpiecznych, środków transportu i zabezpieczenie terenu, a także właściwy instruktaż i czytelne sprecyzowanie zadań, w tym w zakresie bhp.

Odnosząc się z kolei do podniesionej w piśmie Pana Rzecznika zasadności funkcjonującego w obecnych przepisach wyłączenia stosowania, względem żołnierzy zawodowych, w szczególności saperów, na mocy art. 299 ust. 3 ustawy regulacji art. 210 Kodeksu pracy stanowiącego o możliwości powstrzymania się od wykonywania pracy w razie gdy warunki pracy nie odpowiadają przepisom bhp i stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia pracownika albo gdy wykonywana przez niego praca grozi takim niebezpieczeństwem innym osobom z jednoczesnym obowiązkiem zawiadomienia o tym niezwłocznie przełożonego, proszę o przyjęcie poniższego stanowiska w tej sprawie.

W pierwszej kolejności zauważenia wymaga, że regulacja art. 299 ust. 3 ustawy wyłączająca stosowanie określonych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy określonych w Kodeksie pracy nie jest nową konstrukcją prawną nieznaną dotychczasowemu ustawodawstwu. Przepis o tożsamej treści funkcjonował od 2004 r. w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 536, z późn. zm.) i praktycznie przez dwie dekady nie budził wątpliwości interpretacyjnych, ani pytań o zasadność jego funkcjonowania w obiegu prawnym.

W kontekście niniejszej sprawy należy zauważyć, że komentowany przepis nie może być rozpatrywany w oderwaniu od całości regulacji art. 299 ust. 1 – 3 ustawy. Zgodnie bowiem z ust. 1 i 2 wskazanego przepisu, co już było wcześniej podniesione, przełożeni ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby żołnierzy zawodowych i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Ponadto żołnierz zawodowy jest obowiązany do przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Wobec powyższego żołnierzy zawodowych obowiązują normy bhp zapewniające bezpieczeństwo warunków

pełnienia służby, jednakże nie można tych norm równoważyć z zasadami obowiązującymi pracowników na zasadach obowiązujących w Kodeksie pracy. Podkreślenia przy tym wymaga, że z treści przepisów ustawy wynika, że stosunek służbowy osób pełniących służbę w formacjach zmilitaryzowanych posiada cztery elementy odróżniające go od innych stosunków prawnych tj. obowiązek poświęcenia, dyspozycyjność, szczególne uprawnienia związane z wykonywaniem służby, administracyjnoprawne uregulowanie stosunku prawnego żołnierza.

Koniecznym jest także przywołanie okoliczności, że odpowiednie stosowanie przepisów prawa pracy w obszarze bhp w stosunku do żołnierzy zawodowych może polegać na stosowaniu danej normy wprost, z modyfikacjami oraz na odmowie zastosowania określonego przepisu. Specyfika służby wojskowej przewiduje działanie na rozkaz i często w zmiennych i nieprzewidywalnych warunkach, dlatego do pełnienia zawodowej służby wojskowej nie można wprost stosować rozwiązań przewidzianych w Kodeksie pracy.

Przyjęcie regulacji Kodeksu pracy, projektowanych dla cywilnego rynku pracy, w stosunku do żołnierzy zawodowych skutkowałoby brakiem możliwości realizacji zadań m.in. przez saperów w ramach operacji FENIKS w obszarze usuwania skutków powodzi lub prac inżynierskich i saperskich wykonywanych w celu zabezpieczenia wschodniej granicy państwa.

Nie ulega wątpliwości, że żołnierz zawodowy zobowiązany do poświęcenia, dyspozycyjności oraz realizacji rozkazów nie może mieć możliwości powstrzymania się od wykonywania zadań w razie gdy warunki nie odpowiadają przepisom bhp i stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia albo gdy wykonywana przez niego praca grozi takim niebezpieczeństwem innym osobom. Przyjęcie odmiennego założenia przeczyłoby całkowicie charakterowi pełnienia zawodowej służby wojskowej oraz w rozlicznych sytuacjach groziłoby paraliżem realizacji zadań przez Siły Zbrojne, które z założenia przeznaczone są do wykonywania zadań, w których dochodzi do zagrożenia życia i zdrowia.

Reasumując, ze względu na wskazaną powyżej argumentację, uważa się, że przepis art. 299 ust. 3 ustawy powinien pozostać w niezmienionym kształcie. Jednocześnie ponownie należy podkreślić, że wyłączenie części regulacji Kodeksu pracy w stosunku do żołnierzy zawodowych nie oznacza, że nie są oni zobowiązani do przestrzegania przy realizacji zadań służbowych (stosownie do warunków) zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, za których zapewnienie i przestrzeganie odpowiedzialni są przełożeni.

Przesyłając powyższe wyjaśnienia, żywię nadzieję, że uzna je Pan Rzecznik za wystarczające. Jednocześnie jeszcze raz pragnę zapewnić, że Ministerstwo Obrony Narodowej z należytą troską podchodzi do spraw związanych z przestrzeganiem obowiązujących przepisów i zasad bezpieczeństwa w służbie żołnierzy podczas wykonywania przez nich niejednokrotnie bardzo trudnych zadań.

Z wyrazami szacunku

z up. Paweł Bejda

Sekretarz Stanu

/dokument podpisany kwalifikowanym podpisem elektronicznym/